

Изази Недјељом.

Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ и АУ-
СТРО-УГАРСКУ (с БОС-
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
на годину 6 ф., на 40 год.
3 ф., на четврт године 1 ф.
и 50 новчића.

За све остале земље у
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
годину 20 франака, на по
године 10 франака, на чет-
врт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата плаћа се у
платеним писмима непо-
средно администратора „Гласа
Црногорца“ на Цетиње, а
може се и картом упу-
тницом на пошту у Београд.
Дописа пишу се редовно и
уручују. Рукописи не враћају.

За огласе плаћа се од
редовно новч. За огласе веће
и на дуже вријеме миње.

ЦЕТИЊЕ, 15. Јануара.

У прошлом броју овога листа повукли смо неколико главнијех потеза на програму радње која предстоји нашој влади у овој новој години у коју смо већ улегли.

По тијем главнијем потезима могла би се познати само основна мисао која служи за темељ унутрашњој и спољашњој политици Црне Горе.

Ако ћемо пак изближе да посматрамо питања којих смо се ту само дотакли, ако ћемо да испунимо конкретним садржајем слику којој смо дали само главне основне црте, онда би смо имали пред собом задатак да коју више и потробије прозборимо о начелима и практичним путевима којима ходи влада Црногорског Височанства Књаза у својој спољашњој и унутрашњој политици.

Ми се исеред тога задатка не уклањамо.

Спољашња политика Црне Горе строго је прописана самим положајем њеним и онијем цијелима за којима ова држава мора тежити већ из самих разлога који леже у њеном положају и опстанку.

Црна је Гора држава малена и сиромашна, а постављена по сриједи међу великим и моћним државама. Не

треба велика памет, на да се увиди, како сам тај положај од Црне Горе захтијева да се лијено пазе са силама које данас у Јевропи дрмају, нарочито пак с онијема с којима су интереси Црне Горе, било по сродности крви и по сусједству географском.

Како је Црна Гора ушла у овај светски рат, јевропских држава, ми видимо да је влада наша заузела у спољашњој политици једну линију држања, која савршено одговара наведеним начелима, и да се те линије, при свем разновидном таласању свјетске политике, савјесно и лојално придржава.

Од то доба Јевропа је била потресана разнијема догађајима. Ти догађаји произвели су разне струје, које су таласе свјетске политике доносиле и до нашијех пријех стјена. Од тих таласа бивала је и Црна Гора прилично заплускивана, но влада њена вазда се строго и савјесно држала заузетог политичког правца, и то јој је много помогло, да су се они таласи одбили од Црне Горе.

Чврстина и сталност у том држању владе наше нарочито је била у великом искушењу прошле године. Пошто нам је свјема шта се догађало на нашим границама

и стране. То што се могло би у највише држати у свјету, под равнијем околности, а се тамо пролијевала истога састава и исте толике као и наша, па је симпатично трзала наше живце и силно куцала на вратима нашег срца. Народ наш, можда више но икоји други у свјету, у таквијем приликама расположен је вазда да иде за онијем што му срце каже. Али на влади црногорској сјеђаше тада као и данас памет, која зановиједа, да срце понекад ваља и стегнути, када то захтијевају интереси цијелога бића, интереси опстанка.

Ако икад, то је у минулој години влада црногорска посвједочила, да се и у најтежим тренутцима умије одржати на висини свога положаја, и да је с линије држања, коју јој прописују интереси Црне Горе и свега

онога што је с Црном Гором везано, не могу скренути ни сопствени природни осјећаји ни неоправдана пребацивања са стране.

Овим држањем својим стекла је влада наша право, да јој свијет призна, да је једна влада међународног реда, која пазе да одржи у сагласности интересе земље са захтјевима који се могу с разлогом постављати на сваку владу у међународном саобраћају, савјесну извршитељку примљенијех обвеза, и по томе да је и Црна Гора стекла право на признање за достојнога члана јевропских држава.

То право и признато је Црној Гори на мјеродавним мјестима и свукуд, гдје се држање једне владе не оцјењује по уличким гласовима и по партајским гледиштима, него по реалној вриједности њеног рада. Ми можемо тијем потпуно задовољни бити, не обзирајући се на пребацивања онијех, код којих је пребацивање Црној Гори у систему ушло јер су вазда били противници њени, а ни онијех који из добро несхваћенијех интереса и добро неопијењеног општег положаја више желе него што се може и у невријеме желе оно чему ваља мирно и стрпљиво сачекати вријеме.

Но било ово држање владе наше признато или не, оно је једино коректно и ваља да остане при данашњим околностима и за у будуће нетакнуто. Бар за сад нема никаквога разлога да се пита мијења у том држању. Положај Црне Горе, какав је створен иза берлинског конгреса, и данас је исти; интереси Црне Горе нијесу се ни данас ни у чем измјенили.

Из тих премиса излази и логична последица, да црногорска спољашња политика има остати на истој линији и у овој години и све дотле док не би какви год спољашњи догађаји наступили који би захтијевали да се она мијења.

Ми смо пуно благодарни влади нашој, што је тако савјесно пазила у минулој години на малени бродик наше државе. Ми смо тијем сачувани од спољашњих заплета, којима би се још више ослабила наша ратовима измучена држава. Нама је тијем очуван мир, који је толико потребан нашем изнуреном народу. Црној Гори је тијем одржано добро пријатељство великих сила, а нарочито њенијех великих пријатеља у свјету и моћнијех сусједа у близини.

Увјерени смо, да ће се под мудрим руковођењем те политике и у идућој години Црној Гори одржати мир и добро сусједство с добријем сусједима.

Што се није могло урадити у пољета, кад гора бјеше одјевена листом а земљица травом и цвијетом, то изгледа као да ће се довршити у позиме, посред леда и снјега који је завладао свуд у Јевропи, па у нашим планинским предјелима.

Комисије за утврђење нашијех граница према Турској на источној и југо-источној страни већ су неколико пута до сад излазиле на свој посао, но нигда нијесу биле срећне да га и доврше. Један пут је тобож сметала зима, други пут Арбанаси и т. д.

Овога пута чини се као да неће сметати ни зима ни Арбанаси. Тако нам се бар јавља из онијех крајева,

да посао иде врло добро од руке, да је један дн већ готов и да ће се и остало, ако пође овако као до сад, срећно довршити.

Граница наша с ове стране скадарскога блата, у Крајини, већ је утврђена. То је учињено у најбољем поретку. Комисија наша и турска радиле су свој посао и нико им у том није сметао. Војска наша и турска стојале су с обје стране мирно, служећи за безбједност комисијама које су свој посао радиле. Ниједан фишек није избачен ни с једне стране.

Чему се има приписати тај тако повољан исход ове експедиције?

Ничему другом него доброј вољи и лојалном поступку од стране Турске.

Да је тога било до сада у ње, наша граница према Турској давно би била утврђена и обљежена, те не бисмо још неколико година иза берлинског конгреса стојали разграњени са те стране. Сва гатања о неким тобожњим Арбанасима, који ће се борити до потоње кани крви а не ће допустити Црногорцима ниједне педи од „свога“ земљишта, сва причања о некаквој страховитој „арбанашкој лизи“ које се и сама влада турска боји јер је у стању да узбуни и на ноге подигне сву Арбанију, — све је то гола лаж, која се лијено примала, штимала и увеличавала у листовима бечким и пештањским, но која није могла вриједити ни пребијене чаре код онијех који су право стање ствари на овим крајевима добро познавали.

Овијема вазда је јасно било, да погранични спор између нас и Турске само за то постоји, што Турска у том налази неке своје лажне рачуне или можда још више због тога што слуша своје савјетодавце који јој из својих разлога и рачуна такве савјете дају. Тога спора нестало би онај час, чим би Турска дошла до увиђења, да јој интереси налажу да се добро пазе с Црном Гором, и чим би према томе у питању ограничења између ње и Црне Горе заузела отворено, лојално и коректно држање.

Тако је Турска овога пута поступила и видимо да је на миру ријешено једно питање које се тако дуго потеже и које је без невоље толики страх задавало. Истина, и овога пута било је много збора у аустро-угарским листовима о Арбанасима, арбанашкој лизи и т. д., но у самој ствари ниједна од тих страхота не помоли овом приликом ни бијела зуба него се све сврши лијено и правилно.

Гдје су били ти Арбанаси, те не хоће да уступе Црној Гори ниједне педи од „свога“ земљишта?

Гдје је била та арбанашка лига, од које већ да дркти и сам султан у Стамбулу?

Арбанаси су лијено остали дома за својом тезгом или за својим бравима, јер их Турска није требала. А да их је требала, онда би се онет појавило оно што се и до сад вазда појављивало, па би и онет било много збора о Арбанасима, арбанашкој лизи и т. д.

И ако подокан и иза дугог стављања на пробу стрпљивости црногорске, ми се ипак радујемо што је влада турска напустила своју дојакошњу политику манифета и што је изишла на сусријет Црној Гори лојалним држањем у једном питању.

је се још давно могло ријешити на тај начин.

Још више ћемо се радовати, ако примјетимо, да ово држање није само пријелазно и да се не односи само на ово питање о коме је ријеч, него да оно означава темељити обрт у цијелокупној политици турској према Црној Гори, обрт којим би се ишло па то да се између Црне Горе и Турске успоставе одношаји тјешњег споразума и дебљег пријатељства него што је до сад било.

Ми бисмо се томе радовали за то, што налазимо, да ове двије државе, т. ј. Црна Гора и Турска, колико су се до сад међу собом крвиле и гложиле, немају у будућности много тачака у којима би им се интереси непријатељски сударали, а све прилике у свијету и догађаји који могу наступити и који по свој вјероватности не ће дати на себе дуго чекати упућују их на споразум и добро слагање. Осим тога, сусједство само собом ствара толике прилике за узајамну пажњу, за удешавање економских и прометних околности на обострану корист.

Турски државници хвале се у свијету да су много мудри, па није могуће да би се њиховој мудрости могло отети овако елементарно јасно схватање интереса њихове државе. Истина, Црна је Гора мала држава, но да у извјесним приликама она умије бити и прилично велика, то су баш исти Турци могли до сад некусенти боље но ико други у свијету. А што према том искуству не поступају, њихова је кривица и — њихова штета.

Ако су сад обрнули, па бити заслуга а и корист не

Да ли су пак занета од то не само пријелазно и трого и цијелом својом политиком Црној Гори, то ћемо имати прилику да видимо. Комисија једна — можда лакши дн сла свршила. Остаје јој још — можда тежи. Сада ваља и обљежити границу с оне блате, т. ј. према Зети.

Видјећемо хоће ли овдје сметати — Арбанаси или можда снјег. Ако буде сметало једно или друго или ма што треће или десето, онда ћемо опет знати колико је часова куцнуло на порти.

У листовима страним читамо како су црногорски министри Радонић, Платенач и Церовић подијели оставке, јер не могу да се сложе у извјесним питањима са новим министром унутрашњих дјела г. В. Божом Петровићем.

Вијест ова, као и све друге које се с њом у савезу доводе, измјенила је са свијетом.

Манифест принца Наполеона.

4. Јануара у јутро Паризлије су се не мало зачудили кад су видјели по листовима од улица прилијепљен манифест принца Наполеона, штампан на црвеној карти. Полиција републиканска одмах се пожурила да тај манифест згре, но ипак су остали по улицама комати од разбучане карте. У исто доба изишао је и лист „Фигаро“, који је тај манифест у цијелости донио на челу своме. Манифест гласи овако:

Мојим суграђанима!

Француска је, велики већини народа тужи се. Без вјере у садашњост она као да очекује будућност, коју јој може донјети само мушка одважност. Извршна власт ослабљена је, неспособна и немоћна. Коморе немају ни управе ни воље. Партаја која на влади стоји не мари за своја соп-

je neplemenite strasti. Parlament je do beskrajsnosti rascijepan, reakcionari, umjerenjaci, radikalni mijenjaju se naizmjenice u vlasti. Svi su nasjeli. Vama je obješana republika koja će zaliječiti vaše rane i dovesti reforme. Kako su vas grozno prevарили! Vi vidite, da se u nedostajanim prizama nalaze i glavari države i njegovi ministri i komore. Sada imamo ljetuju nekustio u parlamentarnoj republiци, jer je već dvanaest godina kako ona traje. Vi vidite, kakve vlade. Zlo leži u ustavu, koji stavlja zemlju pod vlast od osam stotina senatora i poslanika. Dosta je griješeno u državnosti. Našto te grehove pogorinjavati, mjesto da se iz njih pouka uzima? Vojska, temelj naše veličine i naše bezbjednosti, predmeta je samovoljn nepozvanih ljudi. Ima već deset godina kako brbljaju o preustroјstvu njenom, na iza tolikog nivanja koje vojnički дух ubija još nijesu ni dotle dopili da izdadu dobar zakon za rekrutaciju. Uprava je izgubila sav svoj kredit. Činovnici su robovi najjadnijih izbornih interesa. To se naziva upravljati zemljom, kada se ona ispeasa. Sudiје su izgubile svoju samostalnost. Financije su nam protраћене. Пореза, и тако тенка и несправично разрезана, купи се начином који је противан сваком напретку. Доста, лакше је зајмове нити неке реформе уводити. Издавања се множе без разлога. Занемарују се први услови јавнога кредита. Све редове народа понала је аксиотажа која се само за то не казни, што има своје ортаке међу високијем личноствима. Дуг је тако нарастао, да ће нам кредит пасти при првом удару. Крај свег тог што се давања огромна, још никако не може буџет да се доведе у равнотежу. Вјера није заштићена, јер је без обране остављена нападима живог безбоштва. А ништа није лакше бранити него тај високи интерес свакога образованог друштва, благодарем лојалној примјени конкордата, који би нам једини могао обезбједити црквени мир. Поричу се социјална питања, која су за нашу демократију животна питања и којима би се морало на то ићи, да се према политичној једнакости и терети јавни бољо подијеле у корист многобројније а сиромашније класе народа. Не хоће ни проучавањем тих питања да се занимају. А ми у тијем стварма, које управо наваљују на нас, а томо у натраг мјесто у напријед. Наша трговина поспрула је тијем, што су нацијентни уговори од 1860 којима имамо да благодаримо за наше благостање, те су због тога жртвовани интереси и потрошача и трговачког свијета. Наша спољна политика не држи ријечи према слабијима. У Тунису она стоја у приватне спекулације, јер нам Тунис не доноси а скупо нас је стао. Иру она је кукавичка и везана, а у ту интерес францески велики. Она не може данас без великога бола је по иностранству. Францеска, ко велика, данас је без пријатеља. И они који су јој били најбољени данас су спрам ње равнија то боли више него непријатељ. На ипак јака Францеска имала мјесто у свијету. Ми ћемо то свијету само онда на ново заузети да се нанутра подигнемо. Ми смо имали само за то, што смо напустили почето народнога суверенитета. Докле год народ не проговори, Францеска се не ће подићи.

Као наслједник Наполеона I. и Наполеона III. ја сам још једини живи човјек са именом око кога је окупљено седам

милиона и триста хиљада гласова. Од како је умро сина изврв, ја сам мучао о идејској политизи. Нијесам хтио сметати да се уди искуством науче намети, те сам се о снујден, да ми догађаји опет дозвољ прозборити. Што сам мучао, то је био само патристски израз страхаоноштвања које имам за мир земље. Мене су систематично опорочавали у свему: у мојем држању, у мојим мислима и назорима. Мучећи ја сам преарењем одговарао онима који су настојавали да синове против оца подбуне. Јадна и залудна усилжавања! Ја сам принуђен био заповједити младијема ерицама да се уздрже и да муче. Хтио сам да сам етојим на супрот својим противницима. Моји синови још не знају за политику. У реду је природном да је њихово мјесто иза мене и они ће остати вјерни правом наполеоновском предању. Зборило се о одступању; али од тога не ће бити ништа. Ко има више дужности него права, тај кад ладе оставку изневијерио је заставу. Тако могу поступати они принчеи, који држе да имају нека права која стоје над вољом народа. Наполеоновци, изабраници и слуге народа не могу тако поступати. Два начела дијеле свијет: једно које допушта да постоје нека права над вољом народа, и друго које казује да нема права ако није у сувереној вољи народа. Ја поштујем оне земље гдје се та два начела слажу. У Францеској није тако. Заступници прошлости одбијају се одлучно. Ту нема сумње! С присталицама бијеле заставе, јединога знамења куће бурбонске, не може бити поравнања. Међу онима пак, који се држе начела народнога суверенитета, није противност толика да не би могло бити погодбе. Наполеоновци хоће непосредно суверенство народа. Ту науку напустили су многи републиканци, просто из страха од народнога гласања. Ја не заступа нијакну партају, него само стар и начело. Ствар ова није само моја него народа, да сам себи бира своју главу. Ко то право пориче, тај хоће да погуби народно суверенство. Велика једна демократија, као што је наша; не може остати за дуго без ауторитета. То осјећање живи у народу. То је народчан посвједоно гласањем својим осам пута: 1800, 1802, 1804, 1815, 1848, 1851, 1852 и 1870. Францези, сјетите се оне ријечи Наполеона I.:

Што год се чини без народа, није законито.

Наполеон.

На овом манифесту радио је принац Наполеон већ од неког времена. Много му је у том помагало Емил Оливје. Кад је Гамбета умро, Жером Наполеон сматрао је да је то најбоља згода да са свом манифестом на свиједу изађе. На ту идеју све је био удесио тако лијено, да манифест у исто доба изиђе не само у Паризу, него и у свјема општинама францескијема и да се још и у листовима банка протурти на све стране. У бонапартовачким круговима, гдје се падају великом успјеху од тог манифеста, увјеравају, да се принац Наполеон напријед осигурао потпором краља Умберта и краља Алфонса, на још и то хоће да знају да ни сама Ђемачка не би била противна успостављењу Наполеоновца, барем не толико колико би се противила успостављењу легитимне или орлеановачке монархије. Ипак принац Наполеон нашао је за добро у напријед спаковати своје кофере, у праведном очекивању да ће се мјеста бити протјеран из Францеске, премда је с друге стране био мишљења, да у његовом манифесту нема ништа, што би могло с разлогом побудити

владу да против њега устане. У очекивању којем није се преварио. Влада је с мјеста издала налог да се уапси и допета 4. ов. м. у 3 уре по подне дођу четир полицајца чиновника у стан принца Наполеона и реку му да имају налог да га затворе. Принац је одмах пошао с њима не противећи се ни најмање. Кад су га извели пред истражног судију, признао је да је он ипсао речени манифест. Шта ће даље бити с њим, то ће се видјети.

Манифест је произвео велику грају у Францеској и скоро сав свијет бави се искључиво њим. Што се тиче изјава штампе, у касањаковом „Пејеу“ нема ништа друго само прештампан манифест. Томе се сви јако чуде, јер је свако био дубоноштан да види како ће Касањак пропатити овај Наполеонов корак. По свој прилици Касањак у први мах ни сам није вјеровао да је манифест аутентичан. Републикански листови нале се и титрају с овом изјавом првенога принца и сматрају исту као производ фантазије загријане у једноме часу доброта расположења. „Парис“ пише да је ово први пут што је Жером Бонапарте учинио једну услугу својој земљи, јер његов овај манифест, колико је робогатан, ипак ће служити као опомена републиканцима да се држе у слози. „Само нека влада за живу главу не држи, да га мора прогонити. На што величати га прогнанством? Задржимо га лијено у Паризу, ту му је најбоље.“ Противно томе подвикнује „Франс“: „За перчиј с њим! Наполеон V. мора сјутра бити у тамници, или ће иначе министарство Диклерово отићи тумбе!“

„Таи“ је још први дан затвора Наполеонова изаслао к њему једнога од својих уредника, да га пита за манифест. За вријеме разговора о данашњем политичком положају принац се изразио да је за то изадо манифест, јер у републици све наонако иде и влада републиканска показала је да не умије владати. Принац пребавује републици, што није освештана гласом народа; замијера републиканцима што се нијесу винули на опште гласање. У осталом принац се брани од тога као да је он тај корак учинио у свом личном интересу. Он хоће да главара државе народ бира као у Америци. Нека народ бира Гренија, ако му је по вољи, али извршна власт нека се одвоји од уплива посланика који се бирају по окрузима. Жеља да се права влада успостави нагнала га је да манифест обнародује. Од данашње коморе није се ничему надати. И сам Гамбета није могао с њом успјети, и за дуго му бијаше труд да је на бољи пут изведе. Нико више не воли слободу од њега и нико није виши противник монархичне владе него он, и кад би гроф Шамбор покушао а учини покрет у своју корист, како би се докопао прјестолоа, „ја бих, чели, први био који би узео пушку и понео се на барикаде да се против њега борим“. Сувише принац држи да парламентарна влада није за републику и да је парламентарност само за уставну монархију. На пошљетку увјеравање принац, да је његов манифест потпуно лојалан.

Инглешка окружница о Мисиру.

„Дели Њус“ саопштава слиједећи текст окружнице, коју је лорд Гранвил 3. ов. м. у погледу политичког преустројства Мисира управно на велике силе:

Господице! Течај догађаја поставио је влади Њез. Величанства задаћу, коју

би радо била дијелила с другим силама, на име да угуши војнички устанак у Мисиру и успостави мир и ред у тој земљи. Задаћа је сретно изведена, и ако за сада у Мисиру остаје британска војна снага, да уздржи јавну сигурност, влада Њез. Величанства ипак је жељела, да ју натраг повуче, чим би то допуштало стање земље и организација властитих средстава за удржање кедивова ауторитета. Међу тим положај, у којем се налази влада Њез. Величанства напрема Њ. Височанству намеће јој дужност, да удијели своје завете с обзиром на то, да стање ствари, које се имаде створити, буде повољно и да садржи елементе трајности и напретка. Ствари, о којима ваља расправљати, могу се раздијелити у двије врсте: у прву снадају оне, које се тичу других земаља, те су по том предмет одобрења или судјеловања јевропских сила, у другу оне, које се тичу унутарње управе. Ми ћемо почети с првијема. Био је резултат најновијих догађаја, да је особита позорност била обраћена на суецки канал, прво с погледом на опасност, која му је пријетила течајем првга краткога успјеха устанка; друго у слијед тога, што су га британске трупе посјеле у име кедивово и употребиле за подлогу операција, које бијашу предузете с обзиром на Њ. Височанство и подупирање кедивовог ауторитета, а треће с обзиром на поступак управе и чиновника друштва за суецки канал у критично доба војне. Што се тиче прве двије ових тоака, влада Њез. Величанства мисли, да су важни предмети за све народе, да буде бродарење на каналу увијек слободно и непријечено и да галат небуде прекинут или опште ратним дјелима. Опште се узимало, да мјере, што их је учинила влада Њез. Величанства за заштиту бродарења и употребе канала с обзиром на територијално врховно господство кедива и у сврху, да успостави његов ауторитет, нијесу ни по што биле на уштрб том општем начелу. Да се ипак у будуће употреба канала постави на јаснији темељ и доскочи могућим опасностима, мисли влада, да би се међу силама користио могла углавити слиједећа погодба, у погледу које би се други народи могли позвати, да ју прихвате:

1. Да канал буде слободан за провоз свих бродова и под свим околностима.
2. Да се у ратно вријеме уставови припремено ограничење у погледу бродова ратујуће силе, који остају у каналу, и да се у каналу не смију искривати ништрупе нити ратна муниција.
3. Да не смије бити никаквих непријатељства у каналу или у његовом сусједству или гдје у територијалним водама Мисира, ни у случају, да буде Турска ратујућа.
4. Да се дан од два вјетра нема пријенижити на мјере, биле потребне за обрану Мисира.
5. Да је свака сила, које ратни бродови нанесу каналу какову штету, дужна носити трошкове неодложне поправке.
6. Да Мисир има примити све могуће му уредбе, да изведе увјет, да се наметнути пролазу ратујућих бродова преко канала.
7. Да се на каналу или у његовом сусједству не смије подићи никакво утврђење.
8. Да се у погодби ништа нема тако тумачити, да се територијална права мисирске владе даље ограниче или промијене, него је изрично предвиђено.

Што се тиче финансијалних одређења, која су у савезу с ликвидационачним

ћу да се упуштам у маглу вјере, нити пак желим мојим популарним разлагањем увриједити нијичју савјест. Ја говорим о мозгу и о физичи мисљења. То су двије једине ствари, које у овом питању спадају у круг науке. У надприродне истине или измишљотине ја се не пртим; то није мој посао; радо га остављам богословима и метафизичарима.

Мисао је једна сила. Мозак је орган који ту силу производи. Мисао је снага потпуно онако као и топлота, свјетлост и електричност. Мозак је дивна справа, величанствено смјестиште свију нервних способности, које су увијек готове да се појаве, чим неки узрок претвори ту потенцијалну моћ у актуално дјело.

Трошењем неке снаге увјек се производи друга снага са свим једнаке вриједности, и ако се то на први поглед не онажа, јер се појављује у другом облику. Удар, трење, отпор узроци су, који привидно уништавају већи или мањи дио силе. Рекох привидно, јер они тиме производе извјесну количину топлоте, која се може опет претворити у механичан рад, а овај би толико снаге предетанљао, колико је поменутих отпорима снаге привидно изгубљено било.

Кад навијате сахаг, ви извјесно не помишљате на величанствена претварања сила које извршите тим простим радом. Ви у перо сахата нагомилате извјесну количину силе, која се претвара у топлоту и у кретање точкова.

Кад биете некако могли скупили сву ону топлоту, која се поступно развија у сахату кретањем његових точкова, ви бисте том топлотом могли опет произвести онолико силе, колико је потребно да сахат изнова навијете. Али је још чудноватије што количина топлоте, коју сахат производи својим кретањем, и која се гут околним тијелима, пошто је нестало из руком сахат навијати, тијелу постала је с ју сте појели, а ова сакривену ту топлоту, добила.

Молекуларна кретања уним радовима претварају се у мисли онако исто, као што се саживање свијетљак претвара у свјетлост. Али у оба случаја, губи се један дио силе: што се претвара у топлоту оксидисањем оних ткава што у мозгу мисле а у свијетљак се свијетле. Доказ нам је томе што се мозак кад мисли и загријева. Послије јакога умнога рада у мохраћи се нахои много више сулфата и фосфата. То нам јасно доказује да су умним радом оксидисани многи дјелићи сумпора и фосфора, што се налазе у мозгу, као његови саставни дијелови.

Све је у мозгу удешено како би се материја што брже претварала. Тада се крви, што долазе и таласи крви што одлазе; хиљадама влакнастих судова, који крвасе непрестано атоме и ћелије што мисле, а односе атоме што више не могу мислити.

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

ХИГИЈЕНА ГЛАВЕ.

Од

Дра Павла Мантегаце.

(Пријевод с талијанског.)

ГЛАВА ПРВА.

Да ви знате, драги моји читаоци, шта ја сада радим, можда бисте одузели добар дио оног поштовања, којим сте ме до сада одликовали. Хтио бих вас скоро слагати; хтио бих бар ћутати.

Али не. Нећу ни лагати ни ћутати. То је једна од мојих мана, да увијек кажем оно што мислим, на баш и онда кад је то без користи и кад ми је од штете.

Дакле ево шта сад радим: чешем се по глави.

То је најувјеничији израз и знак можда данога рада, гдје се мозак уније да нешто докучи, на не може да допре; то је знак питања у мозгу који се мучи око рјешавања каквог проблема; то је знак напора, кад је глава неку мисао зачела, а не може да се породи.

Ја се дакле чешем по глави, али за што?

С тога, што сам вам се једином већ закљео, да вам не ћу никада више досађивати философским умствовањима и научним ципидисањем, на ипак морам и овога пута нешто мало философисати.

Већ чујем око себе читав хор нестрпљивих уздицаја и звијежања.

И занста овога би пута могао навести јаким разлога за оправдање мога ћутања, те бих могао одмах почети разговор о хигијени мозга не говорећи ништа о физиологији његовој. Могао бих навести ријечи Гетеове, који је иронично одговарао онима, што су га запиткивали о његовим физиолошким доктринама: ја нијесам никада мислио на мишљење.

Могао бих навести Кондиљака, који вели: узалудно би било истраживати каква је природа наших мисли, довољно је што ми наше мишљење осјећамо.

Могао бих навести ове ријечи бесмртнога Цибона: ништа се тако не измиче нашем мишљењу, као наш душевни рад.

Ја бих дакле могао ћутати и то ћутање оправдати. Али у овом случају ћутање ме стаје сувише скупо, јер сам увјерен да је физиологија једина, права и стална основа хигијене и љекарства; јер сам дубоко увјерен да, кад желимо поправити неки механизам, прије свега је потребно сазнати како је он састављен и како он ради.

Дијем вам ријеч да вам нећу дуго досађивати тим научним разлагањем; бићу што краћи. А на пошљетку ако вам је и то досадно, а ви прескочите тај досадни дио, на мирна крајина. Истина, то не ће бити учтиво, али ћемо опет остати пријатељи као и до сад.

Молим све метафизичаре да не замјере мом начину говора и разлагања. Ја не

(Наставиће се).

